

Statutární město Ostrava, Archiv města Ostravy

ČLOVĚK A OHEŇ

Námět:

Šárka Glombíčková

Scénář:

Blažena Przybylová (BP), Antonín Barcuch (AB),
Radoslav Daněk (RD), Šárka Glombíčková (ŠG),
Martin Juřica (MJ), Jaroslava Novotná (JN),
Jana Prchalová (JP), Eva Rohlová (ER),
Jozef Šerka (JŠ)

**Výstava potrvá
do 30. 9. 2010**

OSTRAVA!!!

SVATÝ FLORIÁN

Svatý Florián, kterého potkáváme často na obrazech, malbách nebo jako sochu na hasičských zbrojnicích, slaví svůj svátek 4. května. Toho dne se stal mučedníkem a na konec „díky“ císaři Diokleciánovi svatým. Svatý Florián bývá nejčastěji zobrazován jako římský voják s přilbou, mečem a korouhví vylévající z vědra vodu na hořící dům.

Velmi rozšířená byla mezi lidem až do konce 19. století víra v nadpřirozenou sílu sv. Floriána, který byl v našich zemích uctíván jako patron ohně, ochránce před nebezpečím požáru a povodně. Proto mu obyvatelé měst a obcí vzdávali úctu stavěním kaplí, dřevěnými nebo kamennými sochami a obrazy. V den jeho svátku se sloužily na počest tohoto světce mše za odvrácení ohně, ve městech a vsích se konala procese s hudbou k jeho sochám, při nichž se četly litanie za odvrácení ohně a povodně.

Také v Ostravě se udržoval floriánský kult. I zde věřili měšťané v jeho nadpřirozenou sílu. Např. po vypuknutí požáru 22. prosince 1763 v Moravské Ostravě se ihned sešla na radnici městská rada a modlitbou žádala sv. Floriána, aby změnil směr větru. Z vděčnosti za to, že jejich prosbu vyslyšel, mu pak postavili měšťané na náměstí barokní sochu v životní velikosti. Tato socha zdobila dnešní Masarykovo náměstí v Moravské Ostravě do roku 1960, kdy byla z ideologických důvodů, stejně jako mariánský sloup, odstraněna. Znovu byla na Masarykovo náměstí slavnostně instalována na svátek sv. Floriána 4. května 2008.

Svatý Florián jako patron obce je neodmyslitelně spojen s Proskovicemi. Socha sv. Floriána se zde připomíná již v roce 1737, témuž svatému byla zasvěcena kaple na horním konci obce. Každoročně se na svátek sv. Floriána konala v obci procese s hudbou, mše za proskovické občany byla však sloužena ve farním kostele ve Staré Bělé. Filiální kostel v Proskovicích, zasvěcený podle zdejší tradice opět sv. Floriánovi, byl dostavěn až v roce 1946. I dnes se zde těší sv. Florián stále oblibě a je vyobrazen ve znaku městského obvodu stejně jako na praporu.

V 2. polovině 19. století se sv. Florián připomíná také jako patron ostravských hutníků. K jeho uctění byla postavena v roce 1855 vedle starého ředitelství Vítkovických železáren kaple sv. Floriána. Jedinou výzdobu interiéru tvořil dřevěný oltář s olejomalbou sv. Floriána hasícího oheň. Kaple byla zbourána v roce 1971.

V současnosti jsou se jménem světce spojovány např. hasičské soutěže, objevuje se na hasičských praporech a v další hasičské symbolice jako součást trvalé výzdoby shromažďovacích místností.

JN

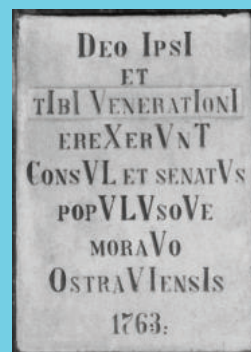
Detail hlavy sochy sv. Floriána odstraněné z Masarykova náměstí, 1978

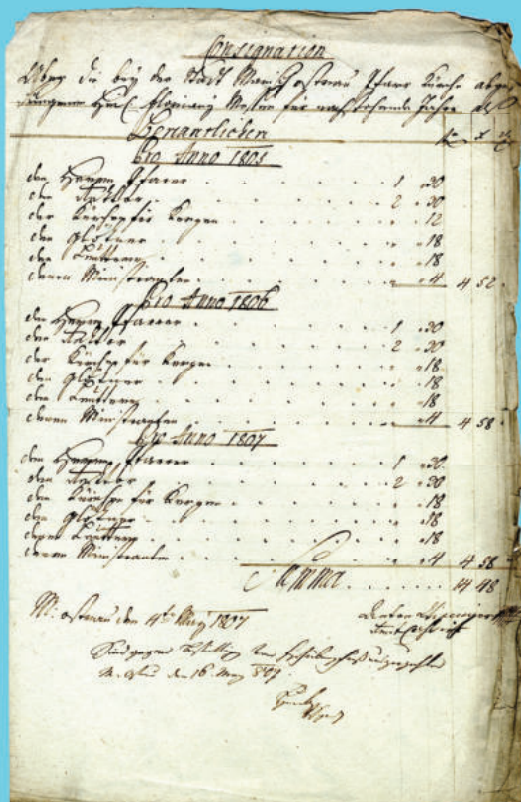
Barokní socha sv. Floriána na Masarykově náměstí, 20. léta 20. století

Koncem 70. let 20. století byla socha sv. Floriána umístěna v kostele v Ostravě-Hrabůvce

Latinský text na desce sochy sv. Floriána, 1778
Český překlad:
Samému Bohu a Tobě z vděčnosti postavili purkmistr a rada a lid moravskoostravský 1763

Účet za odsloužené mše ke sv. Floriánovi v kostele sv. Václava v Moravské Ostravě za léta 1805-1807, a to platba farář, rektorovi, za svíčky, zvoníkovi, za zvonění, ministrantům

Socha sv. Floriána odstraněná z Masarykova náměstí, 1978

Členové hasičských sborů před znovuoahalenou sochou sv. Floriána na Masarykově náměstí, 4. května 2008

Proskovice mají ve znaku sv. Floriána, proto je i kostel zasvěcen sv. Floriánovi, 2010

Kaple sv. Floriána v Proskovicích, 2010

Kaple sv. Floriána ve Vítkovicích u budovy tehdejšího ředitelství Vítkovických železáren na dnešní Místecké ulici, 20. léta 20. století

U příležitosti oslav 700 let Radvanic vznikla v červnu 2005 dřevorezba sv. Floriána, 2005

OSTRAVA!!!

VYUŽITÍ OHNĚ

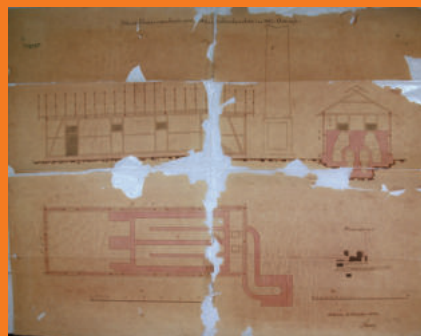
Podle archeologických nálezů z Asie měli předchůdci člověka schopnost manipulovat s ohněm již před statisíci let. Ovládnutí tohoto přírodního živlu bývá právem označováno za jeden z nejdůležitějších mezníků v dějinách lidstva. Není proto divu, že mýty spojené s ohněm patří k těm nejhlouběji kulturně a společensky zakořeněným a že oheň, ať už ve své podstatě či symbolicky, hraje významnou roli ve filosofii i teologii a bývají k němu vztahovány božské charakteristiky.

Z hlediska technického je oheň formou hoření, při níž dochází ke slučování kyslíku a hořlavé látky, obvykle doprovázeného plamenem tvořeným rozžhaveným plynem, který udržuje reakci a produkuje světlo a teplo. Právě tyto jeho vlastnosti osvobodily člověka ze zajetí přírody a umožnily mu nastoupit cestu k ovládnutí prostředí, v němž žije. Narozdíl od živelného požáru je oheň člověkem řízené, kontrolované a předem plánované hoření. Tento protiklad i nesnadnost ovládnutí ohně a jeho udržení bývá ostatně jedním z ústředních témat robinsonovské literatury.

Oheň člověka chrání před chladem, poskytuje mu obranu proti predátorům i zákeřným virům a bakteriím, nahrazuje přirozené denní světlo, usnadňuje zpracování potravin, které se stávají trvanlivějšími i podstatně obohacují lidský jídelníček, a později umožňuje vyrábět nástroje přinášející značný civilizační pokrok. Bez ohně by nebyla myslitelná výroba hliněných nádob, keramiky či skla. Nebylo by možné zpracování kovů. Bez pomoci ohně by člověk nemohl mýt les a zúrodňovat zemědělskou půdu. Remesla jako kovářství, hrnčířství, pekařství, uzenářství nebo též sladovníctví se stala na ohni životně závislými.

Jestliže byl oheň po tisíciletí nepostradatelnou součástí lidského bytí, nic na tom nezměnil ani nástup průmyslové éry. Ba právě naopak, paliva jako nezastupitelné zdroje energie se stala ukazatelem ekonomické síly a schopnost jejich využití měřítkem technické vyspělosti. Objem těžby uhlí byl v Evropě již od 18. století určující pro rozvoj hospodářství i společnosti. Energie uvolňovaná z tohoto nerostu hořením sloužila jak k vytápění lidských příbytků, tak jako pohon v nejrůznějších výrobních procesech i v dopravě. Symbolem nového věku se stal parní stroj. Oheň byl přímou součástí výrobních technologií např. v koksárenství, hutnictví, chemické výrobě či potravinářství. Hořením v petrolejových či plynových lampách se dostávalo světlo do domácností i ulic měst. I v moderní době tak zůstal oheň pro člověka především tím, čím byl i jeho pravěkému předchůdci: zdrojem tepla a světla.

RD

Plán stavby kotelní jámy Jindřich na Nádražní ulici, 1869

Vitkovické železářny – vysoké pece, 1913

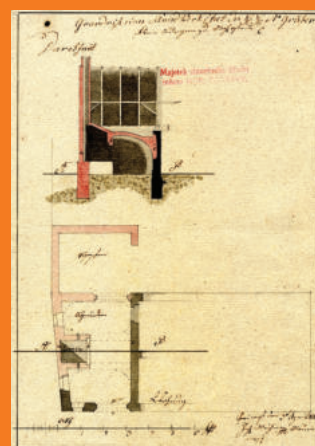
Hašení koksu na koksovně Karolíně v Moravské Ostravě, 30. léta 20. století

Pohled na oblast Karolíně z dnešní ulice 28. října, 30. léta 20. století

Plynové osvětlení města, Nádražní ulice, počátek 20. století

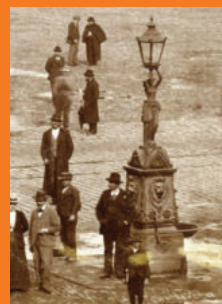
Plán kovářské dílny Johana Grubera z roku 1820 při maloměstském domě č. 7 na Vitkovickém předměstí v Moravské Ostravě

Tramvajová souprava s parní lokomotivou Společnosti moravských místních drah v blízkosti křižovatky Nádražní–28. října, kolem roku 1900

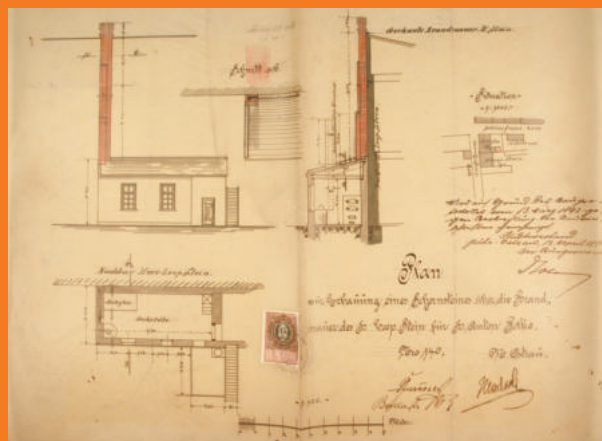
Historické parní lokomotivy v ostravském depu u příležitosti oslav 150. výročí příjezdu prvního vlaku do Přívozu, 1. 5. 1997

Plynové osvětlení města, Masarykovo náměstí, kolem roku 1900

Plynové osvětlení města, Kostelní ulice, 1939

Plán stavby komínu pekařské dílny Antona Polkeho na rohu ulic Zámecké a Dlouhé, 1893

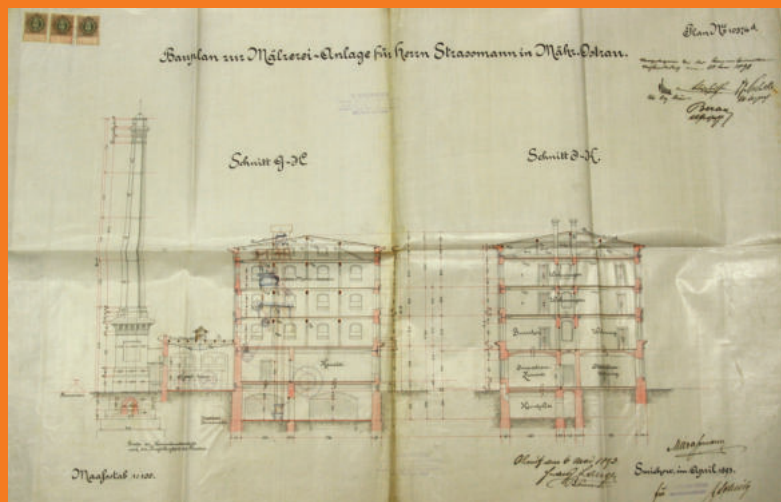
Reklama na kamna v Adresáři Velké Ostravy, 1925

Reklama na kamna v Ostravských listech, 21. 11. 1918

Nabídka pokojových kamen vídeňské firmy Max Bode & Co., 1895-1896

Plán stavby parostrojní sladovny M. Strassmanna na Fifejdách, 1893

OSTRAVA!!!

POŽÁRNÍ ŘÁDY

Již nejstarší městské listiny a privilegia řešily některé aspekty požární ochrany, přičemž pozornost soustředily především na umísťování topenišť v jednotlivých domech. Podrobněji se otázce předcházení ničivým požárům věnovaly pozdější městské řády. Pro Ostravu platila nařízení městských řádů z let 1554 a 1584. Rád olomouckého biskupa Stanislava Pavlovského z roku 1584 apeloval na opatrné zacházení s ohněm v domě, především v nebezpečných místech, jako byly chlévy, mašale, komory a prostory pod střechou. V případě ohně měl majitel domu okamžitě spustit pokřik a pod pokotou nesměl od svého domu utéct. Každou čtvrtou neděli měly pověřené osoby zkontrolovat všechny domy, „kde se jak topí, chléb peče, aneb jakékoli oheň dělá, jestli kominy mají vyčištěné...“ a zda mají všichni předepsané nářadí k hašení ohně.

Oba městské řády řešily především otázku požární prevence. Povinnost obyvatele při vzniku a hašení požárů a řízení záchranných prací zakotvil až první celozemský požární řád Marie Terezie pro markrabství moravské z roku 1751 a pro Slezsko z roku 1756. Mnoho vzrušení tehdy vzbudilo nařízení zrušit do roka všechny dřevěné komíny a vyždit je a zákaz další výstavby jiných domů než zděných nebo z vepřovic. Tyto body narážely na nedostatky stavebního materiálu a také chudobu obyvatel. Zemské řády Josefa II. pro Moravu a Slezsko z roku 1787 podrobněji určují povinnosti obyvatelstva, především řemeslníků.

Celozemské požární řády i místní instrukce upadly během počátku 19. století v zapomnění a péče o požární prevenci dosti zaostávala. Brněnské místodržitelství proto znovu vydalo pro úřední potřebu dosud platný řád Josefa II. Ostravský magistrát jmenoval dva požární komisaře, kteří prováděli pravidelné prohlídky domů, dohlíželi na stav a údržbu požární výzbroje a na vodní zdroje a řídili hašení požárů. Podle místních podmínek byl Josefský řád rozpracován do požárních řádů pro město a zvláštních ustanovení pro jeho poddanské vsi Přívoz, Lhotku (dnes Mariánské Hory) a Novou Ves.

Ty platily až do vydání zemských řádů pro Moravu a Slezsko v roce 1873, podle nichž měly všechny obce čítající více než sto domů vypracovat vlastní požární řády. Moravská Ostrava ho vydala až po urgenci německého dobrovolného hasičského sboru v roce 1877, v roce 1887 byl přepracován a doplněn. Veškerou hasičskou službu nadále vykonával dobrovolný hasičský sbor. Nový řád z roku 1898 přihlédl již ke změnám v požární technice a ve stavebním vývoji města, které vedly k poklesu nebezpečí vzniku požáru i jeho šíření. Měnila se také ustanovení o požární výzbroji domů a povinnostech obyvatel. Kromě požárních řádů vydávalo město také instrukce a vyhlášky, které se podrobněji věnovaly jednotlivým aspektům požární ochrany. Vlastní předpisy měly zpravidla také průmyslové závody.

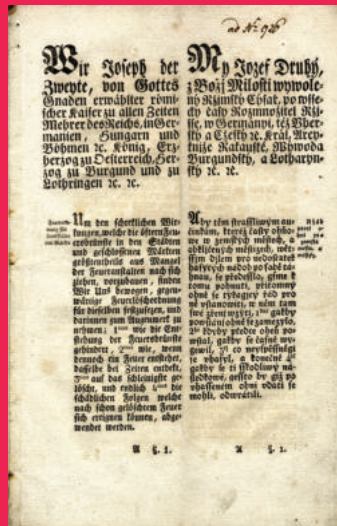
ŠG

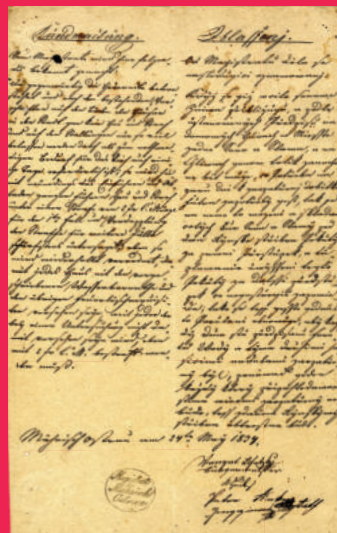
Potvrzení o doručení výsledku požární kontroly domu v Mariánských Horách

Seznam majitelů objektů, kteří přes nařízení stavebního řádu z roku 1835 nezajistili své domy proti ohni, sestavený 3. 8. 1855			
Název objektu			
1. Hlavní dům v ul. ...	2. ...	3. ...	4. ...
5. ...	6. ...	7. ...	8. ...
9. ...	10. ...	11. ...	12. ...
13. ...	14. ...	15. ...	16. ...
17. ...	18. ...	19. ...	20. ...
21. ...	22. ...	23. ...	24. ...
25. ...	26. ...	27. ...	28. ...
29. ...	30. ...	31. ...	32. ...
33. ...	34. ...	35. ...	36. ...
37. ...	38. ...	39. ...	40. ...
41. ...	42. ...	43. ...	44. ...
45. ...	46. ...	47. ...	48. ...
49. ...	50. ...	51. ...	52. ...
53. ...	54. ...	55. ...	56. ...
57. ...	58. ...	59. ...	60. ...
61. ...	62. ...	63. ...	64. ...
65. ...	66. ...	67. ...	68. ...
69. ...	70. ...	71. ...	72. ...
73. ...	74. ...	75. ...	76. ...
77. ...	78. ...	79. ...	80. ...
81. ...	82. ...	83. ...	84. ...
85. ...	86. ...	87. ...	88. ...
89. ...	90. ...	91. ...	92. ...
93. ...	94. ...	95. ...	96. ...
97. ...	98. ...	99. ...	100. ...

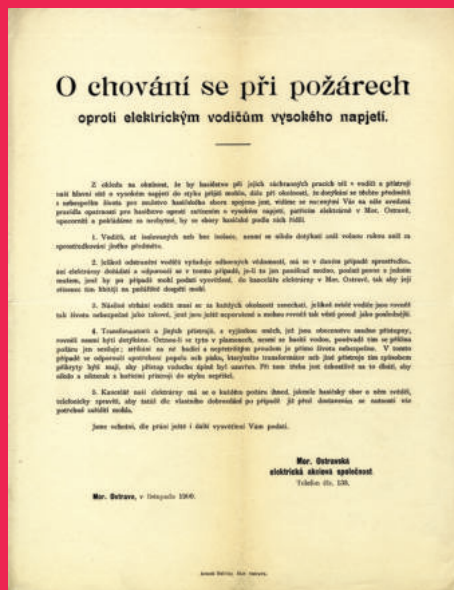
Seznam majitelů objektů, kteří přes nařízení stavebního řádu z roku 1835 nezajistili své domy proti ohni, sestavený 3. 8. 1855

Rád proti ohni pro zemská města a městyse pro Moravu a Slezsko vydán Josefem II. v roce 1787

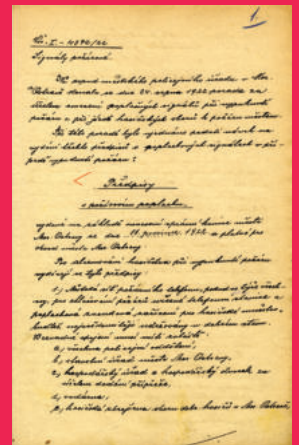
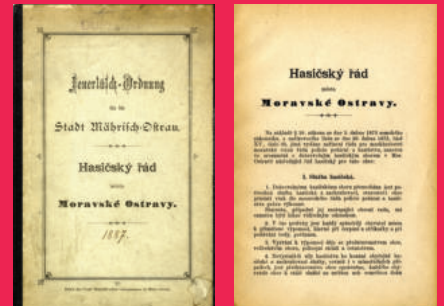
Německo-česká vyhláška zakazující ukládání sena a slámy na domovních půdách, ...když se již větví senové žniwa přibližují a podle ustanovených předpisů na domových hurach v městě žádné seno a sláma...“, 1834

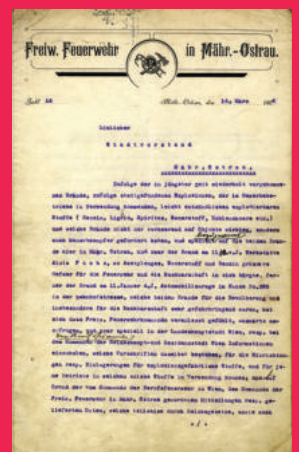
Směrnice Moravské elektrické akciové společnosti, 1900

Požární řád pro obec Vítkovice

Koncept městské vyhlášky o požárním poplachu, 1922

Informace pro představitele města o zvyšujícím se množství požárů v důsledku výbuchu lehně zvytlých látek - benzínu, alkoholu apod., 1908

OSTRAVA!!!

POŽÁRY VE MĚSTĚ

K živelním pohromám, jež nejčastěji ohrožovaly naše předky a přinášely jim utrpení v podobě zničených životů a majetkových škod, patřily vedle povodní také požáry. Do konce 18. století byly jejich následky mnohem ničivější než v současnosti. Ve městech, v nichž převažovaly dřevěné domy a hospodářská stavení, se oheň rychle šířil a nepřipravení a často liknaví i pověřiví obyvatelé ho nedokázali zastavit.

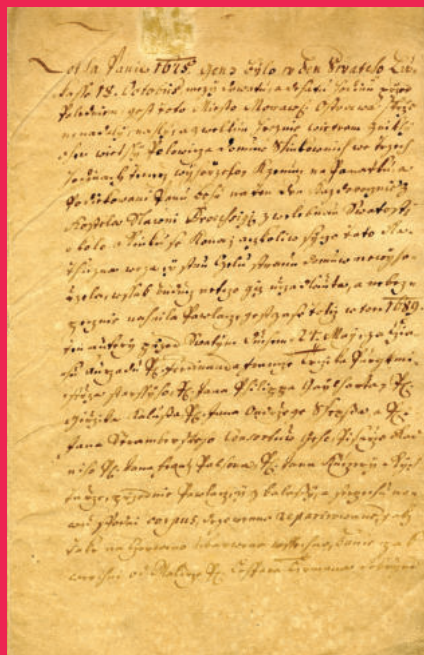
Také poddanské město Moravskou Ostravu zpustošilo v průběhu doby několik velkých požárů. Jeden z nejzhubnějších vznikl v květnu roku 1556 v domě soukeníka Jana Hunka. Při celkové stavební obnově města, jež po něm následovala, se Ostravští mohli opřít o pomoc své vrchnosti, olomouckého biskupa Marka Khuena, který jim nabídl kámen z biskupských statků ke stavbě nových domů. Další velký požár postihl Moravskou Ostravu v roce 1675. Neměl již tak katastrofální následky, neboť nevyhořelo celé město.

S přerodem Ostravy ve středisko průmyslu se nebezpečí vzniku požárů přeneslo také do průmyslových podniků a dolů. 14. ledna 1844 vypukl např. požár ve Vítkovických železárnách. Při velké povodni v srpnu roku 1880 lehla popelem Dinglerova továrna na výrobu parafínu, petroleje a ceresinu vedle jámy Jindřich na Nádražní třídě. Nedbalost a neopatrnost byly zřejmě příčinou vzniku požárů v parním mlýně na výrobu krup a krupice firmy Samuely a Wechsberg (dnes galerie a muzeum Mlejn) v červnu 1889 a mnohem rozsáhlejší požární katastrofy v továrně na petrolej a minerální oleje Maxe Böhma v Přívoze v listopadu 1895. K požárům v chemických továrnách vyjížděli ostravští hasiči poměrně často. Dne 21. srpna 1938 došlo k výbuchu v destilačním oddělení závodů na zpracování dehtu Julia Rütgerse v Zábřehu. Vyšlehnuvší plameny brzy přerostly v největší požár v historii podniku, s nímž bojovalo 27 hasičských sborů z celého Ostravska.

V dubnu téhož roku vyhořel do základů obchodní dům ASO na Sokolské třídě. Způsobená škoda byla odhadnuta na 4,5 milionu Kč. Oheň ohrožoval také blízkou synagogu, kterou hasičské sbory tehdy zachránily. Po roce, v noci z 12. na 13. června 1939, ji vypálili nacisté. Na zákrok německých orgánů se hasiči museli omezit pouze na ochranu sousedních budov.

Jeden za druhým vypukaly požáry při leteckých útocích spojeneckých vojsk na konci 2. světové války. Hořely nejen chemické závody Rütgers, Vítkovické železářny, koksovna v Přívoze, ale také domy na hlavních ostravských ulicích.

Nejen při těchto mimořádných dějinných událostech, ale také u menších požárů nasazovali ostravští profesionální i dobrovolní hasiči své životy na záchranu spoluobčanů a zmírnění majetkových a hospodářských škod.

Pamětní spis ze 6. října 1727 uložený do makovice radniční věže

Z Mor. Ostravy 26. června. (Požár.) V pondělí 24. t. m. vypukl odpádně okolo páté hodiny požár v parním mlýně na kroupy a Přívoze, který náležel firmě „Samuely a Wechsberg“ (a ještě několika akcionářům). Jest jen co děkovati rychlosti, s jakou se veškeré místní i okolní hasičské spolky dostavily, že oheň nenabyl větších rozměrů, neb celý vnitřek dotčeného mlýna jest dřevěný, kromě jediné, jej ve dvě polovice dělicí ohnivzdorné zdi. Ale chrabrým hasičům podařilo se s nasazením vlastního zdraví brzy požár lokalizovati, tak že shořela jen místnost, v níž oheň vypukl. Požár vznikl v zadní části budovy v druhém poschodí, kde se nacházely mlecí stroje a sýta, které jsou úplně zničeny; povstal, jak lidé ve mlýně zaměstnaní tvrdili, zahřátím ložiska při některém kole, které bylo nedostatečně namazáno. Ze musí uplynouti hodná doba, nežli se od horkého ložiska okolní stroje chytí, ještě k tomu ve dne a v mlýnici, kde jsou lidé zaměstnaní, svědci o nedbalém dozoru při strojích. Jak bylo s nahromaděných tam zásoh viděti, nedlá krupárna tato nejlepší obchody; neb všechny místnosti byly hotovým zbroím takřka přeplněny. Proto utrpěli majetníci tím citelnější škodu, neb za shořené stroje dostanou pojištěnou část, ale za ty sta centů krup, mouky, kaše, otrub a j., které jsou úplně vodou slity, teď se popaří a stuchnou, nedostanou snad náhrady žádné.

Zpráva o požáru mlýna na Nádražní ulici v Moravské Ostravě (dnes galerie Mlejn), příloha Opavského týdeníku 29. 6. 1889

Léta Páně 1675, jenž bylo v den svatého Lukáše 18. Octobris mezi devátú a desátú hodinu před poledním, jest toto město Moravská Ostrava skrze nenadálý, náhlý a s velkým hrozným větrem zmlýlý oheň větší polovice domův šinkovních ve třech hodinách téměř vyhořelo, k čemuž na památku a poděkování Pánu Bohu na ten den každoročně slavný procesijí s velebnou svátostí okolo rynku se koná. Ačkoliv sice tato rathůzná věža i s tou celú stranú domův nevyhořela, však budúc něco již ucađlouta...

Dohašování obchodního domu Rix na dnešní ulici 28. října, duben 1945

Požár plynojemu na koksovně v Ostravě-Přívoze, 30. 4. 1945

Požár v závodě na zpracování dehtu J. Rütgerse v Ostravě-Zábřehu, 21. 8. 1938

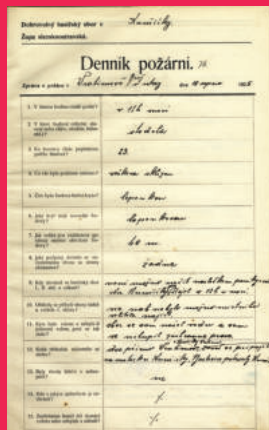
Původní budova obchodního domu ASO (dnes roh ulice Sokolské a 28. října), 30. léta 20. století

Místo po odstranění sutin, v pozadí kopule synagogy, 1938

Zpráva Sboru dobrovolných hasičů v Kunčických ožáru, 31. 1. 1933

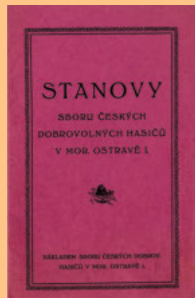
Záznam v požárním deníku, 18. 8. 1925

OSTRAVA!!!

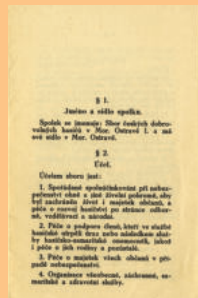
SBORY DOBROVOLNÝCH HASIČŮ

Data založení dobrovolných hasičských sborů

1872	Moravská Ostrava
1874	Hrušov
1884	Vítkovice
1885	Přívoz
1886	Proskovice
1888	Stará Bělá
1889	Svinov
	Výškovice
1890	Zábřeh nad Odrou
1892	Slezská (Polská) Ostrava
1893	Heřmanice
	Krásné Pole
	Mariánské Hory
	Muglinov
	Polanka nad Odrou
	Poruba
1895	Třebovice
1896	Hrabová
	Hrabůvka
	Kunčice nad Ostravicí
	Martinov
	Nová Bělá
	Nová Ves
	Pustkovec
	Radvanice
1897	Vítkovice – jáma Louis
1899	Kunčičky
1901	Hošťálkovice
	Petřkovice
1902	Michálkovice
1905	Plesná
1906	Lhotka
1913	Koblov
	Hulváky
1923	Bartovice
1924	Polanka-Janová
1925	Kunčice-Švrkl
1926	Přívoz-Odra
1932	Antošovice

Stanovy vydané v roce 1929

Členové Sboru dobrovolných hasičů v Hrušově, 30. léta 20. století

Členové Sboru dobrovolných hasičů ve Slezské Ostravě, 1933

Oslavy 35 let existence hasičského sboru v Muglinově, 1928

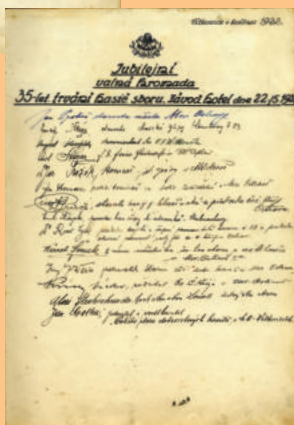
Ocenění zakládajících členů hasičského sboru v Muglinově – Rudolfa Gvuzda, Rudolfa Zebráka, Rudolfa Poskera, Jana Šlípky, Josefa Ryšky a Antonína Jaroše

Hasičský sbor jámy Louis, 1919

Členové hasičského sboru v Přívoze u příležitosti 50. výročí jeho založení, 1935

OSTRAVA!!!

SBORY DOBROVOLNÝCH HASIČŮ

Rozvoj průmyslového podnikání a stavební boom, který nabýval od 2. poloviny 19. století nebývalé intenzity, vyžadoval odborný a organizovaný způsob boje proti požárům a živelným pohromám. Nebylo již dále únosné zdolávat oheň všeobecnou pomocí obyvatelstva. Vydání spolkového zákona v roce 1867 přispělo k zakládání hasičských spolků a vzniku dobrovolných hasičských sborů v řadě obcí tehdejší rakousko-uherské monarchie.

Rád policie požárové a řád hasičů z roku 1873 doporučil, aby v každé obci s více než 100 domovními čísly byl založen dobrovolný hasičský sbor. Průmyslové závody zakládaly vlastní závodní hasičské sbory, které tvořili zaměstnanci závodu.

Sbor se skládal z činných, přispívajících a čestných členů. Členem se mohl stát každý mravně bezúhonný a tělesně zdravý občan, který dosáhl 18 let. Záležitosti sboru spravovala valná hromada, výbor se skládal ze starosty, tří členů náčelnictva a tří ostatních členů; náčelnictvo z náčelníka a dvou zástupců. Navenek zastupoval sbor starosta spolu s náčelníkem a jednatelem, v záležitostech pouze hasičských náčelník, který velel při požáru a při cvičení a rovněž spolupůsobil při vykonávání požární policie v obci. Výbor volil zbrojírě, který pečoval o dobrý stav požární techniky, a z činného mužstva četaře, kteří byli veliteli družstev. Členové byli oprávněni nosit stejnokroj a odznak ve službě, při náboženských slavnostech, například svatofloriánských či o Božím těle nebo při pořádání státních a různých společenských akcí.

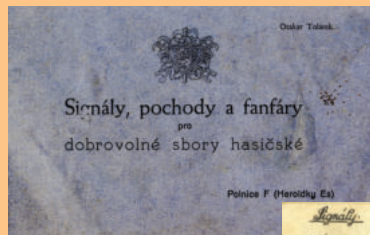
První sbor dobrovolných hasičů v Ostravě byl založen 17. června 1872 v Moravské Ostravě. Jednalo se o německý sbor, jehož úřední a velicí řečí byla němčina. Druhým nejstarším sborem, rovněž německým, byl sbor v Hrušově, založený jen o dva roky později v roce 1874. V 80. a 90. letech 19. století se síť dobrovolných hasičských sborů rozšířila do většiny tehdy samostatných moravských a slezských obcí, které dnes tvoří město Ostravu.

První protipovodňový sbor vznikl v roce 1932 v Přívoze pod názvem Vodní družstvo Lašské župy Křenkovy č. 33 a jeho zakládajícími členy byli členové hasičského sboru z Přívozu. Jako cvičiště sloužila vodnímu družstvu řeka Odra, lodě poskytoval Veslařský klub Perun v Přívoze.

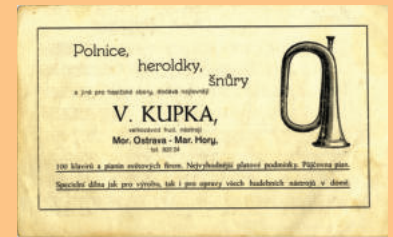
JP

Jízda zručenosti hasičských vozů centrem Moravské Ostravy – na jeden z úkolů „dohlíželi“ i sv. Florián, 1935

Vydáno v Moravské Ostravě v roce 1931

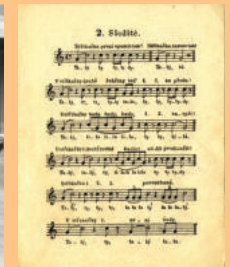
Hasičská hudba sboru ve Slezské Ostravě, 1933

Trubačí hasičských sborů, 1935

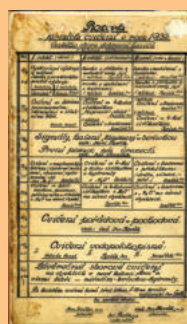
Župní hasičská hudba na Prokešově náměstí, 1933

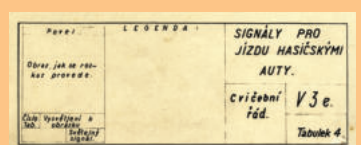
Slavnostní nástup Vodního odboru Lašské hasičské župy Křenkovy v Moravské Ostravě na Prokešově náměstí, 1935

Vodní odbor na Odře, 30. léta 20. století

Rozvrh cvičení hasičského sboru ve Vítkovicích, 1932

OSTRAVA!!!

HASIČSKÉ ZBROJNICE

Samozřejmostí každého hasičského sboru byly nejen vlastní stanovy, ale i předpisy upravující stavbu hasičského skladu nebo také zbrojnice. Prvním požadavkem bylo její vhodné umístění, nejlépe uprostřed obce na vyvýšeném místě. Půdorys zbrojnice a počet vrat měl být uzpůsoben k tomu, aby si jednotlivá vozidla a výzbroj neprekázely při výjezdu. Součástí objektu měla být lezecká věž, která sloužila též pro sušení hadic. V předpisech se doporučovalo pamatovat i na dílnu, byt pro zbrojíře a spolkovou místnost.

Potřeba hasičských skladů se ukázala záhy po založení hasičských sborů a pořízení prvních kousků hasební techniky. Na území města Ostravy byl nejstarším německý hasičský sbor v Moravské Ostravě (založen 1872). Jeho první zakoupená požární výzbroj byla umístěna v městské věžnici, která stávala za pivovarem nacházejícím se při dnešní Pivovarské ulici. Provizoriem bylo také první hasičské skladiště, jež vzniklo přebudováním chlévů na dnešním Smetanově náměstí. Teprve v roce 1892 bylo přistoupeno ke stavbě vsutku velkoryse pojaté nové hasičské zbrojnice na dnešním Smetanově náměstí. Dvoupatrová budova měla v přízemí zbrojní halu, v prvním patře velký společenský sál a dále 28 m vysokou lezeckou věž, místnosti pro mužstvo, byt pro domovníka ad. Ve spolkovém sále zbrojnice zasedalo např. od roku 1924 až do vybudování Nové radnice v roce 1930 pravidelně městské zastupitelstvo. A protože tehdy v Ostravě nebylo většího sálu, byl propůjčován také různým organizacím a spolkům pro pořádání schůzí, přednášek, koncertů, tanečních zábav, promítání filmů apod. Své útočiště tu našla také v roce 1929 založená pobočka Československého rozhlasu. V roce 1945 byla architektonicky pozoruhodná hasičská zbrojnice ve stylu severoněmecké cihlové novogotiky poškozena válečným bombardováním a v roce 1946 byla zbourána.

Hasičská a záchranná stanice německého Dobrovolného hasičského sboru ve Vítkovicích byla postavena v roce 1911 při dnešní Ruské ulici. Protože sbor byl společný pro Vítkovické železárny i obec Vítkovice, měla přístrojová hala vzhledem k množství techniky účtyhodnou délku 44 m a byla opatřena 14 automatickými výjezdními vraty.

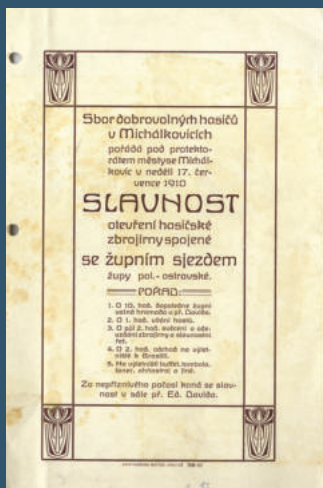
Své zbrojnice si postupně budovaly i další hasičské sbory založené na území dnešního města, a to v roce 1893 Slezská Ostrava, Mariánské Hory v roce 1902, Přívoz v roce 1904, Michálkovice v roce 1910 atd.

Dá se říci, že se stavby hasičských zbrojnic díky svému umístění a specifickému vzhledu staly neodmyslitelnou součástí architektury našich měst a obcí.

AB

Plán stavby zbrojnice ve Slezské Ostravě na ulici Těšínské (naproti Dolu Trojice), 1893

Hasičská zbrojnice v Michálkovici na ulici Radvanické, 1910

Hasičská zbrojnice v Zábřehu z roku 1908 stála na dnešní ulici U Studia, 20. léta 20. století

Budova zbrojnice v Přívoze – dnes Hasičské muzeum na ulici Zákřejsové, 1905

Hasičská zbrojnice z rezného zdiva na dnešní Ruské ulici ve Vítkovicích, 20. léta 20. století

Skica průčelí hasičské zbrojnice v Moravské Ostravě, 1891

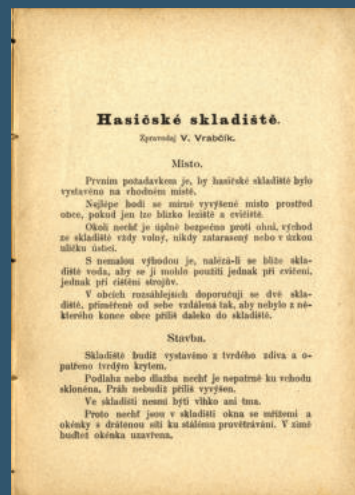
Slavnostní křest autostříkačky před zbrojnicí na Smetanově náměstí, 1929

V budově věžového vodolomu s rozhlednou z roku 1909 na Hladnově byla také umístěna hasičská zbrojnice, 1922

Hasičská zbrojnice na Antonínově (dnes Smetanově) náměstí, po roce 1907

Základní pravidla pro projektování hasičské zbrojnice, 1898

„Hasičský dům“ na dnešní ulici Odboje v Moravské Ostravě byl postaven pro český dobrovolný hasičský sbor v roce 1939. Pohled na techniku v garáži, 1943

„Hasičský dům“ – umývárny mužstva, 1943

„Hasičský dům“ – místnost k odpočinku, 1943

OSTRAVA!!!

HASIČSKÁ VÝZBROJ A VÝSTROJ

Kvalitní hasičská výzbroj je nezbytnou podmínkou úspěšného zdoání každého požáru. V minulosti, zejména v období středověku, však byli lidé odkázáni jen na velmi primitivní prostředky. K hašení měli mít dle nařízení olomouckého biskupa Stanislava Pavlovského z roku 1584 ostravští měšťané každý při svém domě „řebříky, tlouky, kbelce kožené, džbery a jiné potřeby“, tedy podle možností železná háky, lopaty, sekiry a lana.

Veškeré toto náčiní umožňovalo v lepším případě požár lokalizovat, nikoli už včas uhasit. Teprve v 18. století se začalo šířit užívání dřevěných ručních stříkaček, později i ručních stříkaček pojezdných, s jejichž pomocí se ohni dalo čelit mnohem efektivněji. I v Moravské Ostravě se dozvídáme o koupi takového čtyřkolového stříkačky v 90. letech 18. století. První stříkačky byly ovšem velmi nedokonalé; nedokázaly si samy čerpat vodu, která musela být neustále přinášena ručně, a nejstarší modely neměly dokonce ani hadice. Voda se vystřikovala pevně zabudovanou proudnicí, takže technikou bylo nutno vždy dopravit co nejbližší k požáru. Od počátku 19. století se stalo samozřejmostí i vybavení hadicemi a později čerpadly, avšak stříkačky (ať už přenosné nebo pojezdné dvou nebo čtyřkolové) zůstávaly dlouho jen ruční a tudíž velmi náročné na obsluhu. Například stříkačka Salamander, kterou zakoupil sbor dobrovolných hasičů v Moravské Ostravě v roce 1873 od brněnské firmy Hiller a syn, se při nasazení neobešla bez asistence 48 osob. Až počátkem 90. let 19. století se v inventářích místních hasičských sborů objevily i stříkačky parní (Moravská Ostrava a Vítkovice 1892, Přívoz 1908), které odstranily fyzicky namáhavou ruční práci, byly však těžké a jejich uvedení do pohotovosti si vyžadovalo vždy určitý čas (až 15 minut), než se dosáhlo potřebného tlaku páry. Velkým pokrokem byly proto pojezdné stříkačky motorové, které k pohonu čerpadla využívaly již spalovací motor, ale byly stále tažené koňmi, a konečně stříkačky automobilové, které se na místo požáru dopravovaly vlastní silou. První takovou autostříkačku zakoupil moravskoostravský hasičský sbor v roce 1912.

Samotné stříkačky mnoho osob většinou neuvězly, a tak bylo nutné zajistit i rychlou dopravu mužstva na místo požáru. Proto jednotlivé sbory postupně zakupovaly i vozy a později, po 1. světové válce, i automobily pro přepravu osob a výzbroje, případně i zvláštní vozy pro přepravu hadic. Rychlý stavební vývoj města učinil nezbytným též pořízení vícedílných výsuvných žebříků, s jejichž pomocí bylo možné zasahovat i v horních patrech budov vyšších než 20 m.

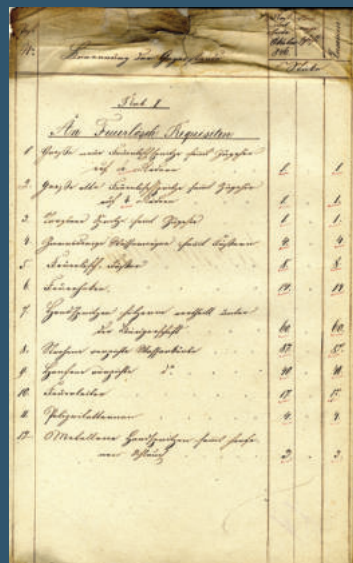
Vlastní výstroj příslušníků hasičských sborů před rokem 1945 byla – soudě podle dochovaných inventářů – poměrně prostá; bílá blůza a kalhoty, kovová přilba, sekýrka, opasek, případně lezecký pás s karabinou a lano, píšťalka nebo signální trubka.

Hasičské cvičení na Masarykově náměstí u příležitosti oslav 10 let trvání hasičského sboru v Moravské Ostravě, 1882

Vozy sloužící k transportu mužstva a nářadí. Reklamní prospekt firmy W. Slawik v Novém Jičíně, 80. léta 19. století

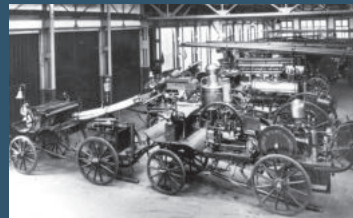

Inventář prostředků pro hašení požárů v majetku města Moravské Ostravy, 1846

Na prvních místech v seznamu (č. 1-3) jsou uvedeny stříkačky – jedna nová a jedna stará čtyřkolová stříkačka včetně příslušenství, dále jedna stříkačka přenosná. Město však vlastnilo ještě stříkačky ruční, a to dřevěné v počtu 60 ks, které byly rozděleny mezi měšťanstvo (č. 7) a tři kovové včetně konopných hadic (č. 12). Součástí inventáře byly dále čtyři dvukoláky na převážení vody (č. 4), bečky na vodu (č. 5), háky (č. 6), slámené a konopné vysmlené koše na vodu (č. 8-9), požární žebříky a lucerny (č. 10 a 11)

Snímání stříkačky, kterou moravskoostravští hasiči používali ve vnitřním městě, 1883

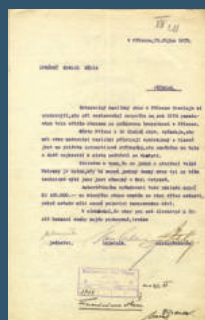
Zbrojnice hasičského sboru Vítkovických železáren, 1914. Vpravo v popředí motorová a za ní parní stříkačka, 1914

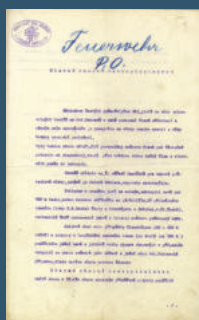
Hasičská výzbroj sboru v Mariánských Horách, 1933

Automobilová stříkačka sboru v Přívoze, kolem roku 1925

Žádost hasičského sboru v Přívoze o příspěvek města na zakoupení autostříkačky, 1923

Popis neutešené situace ve vybavení hasičského sboru ve Slezské Ostravě, 1902

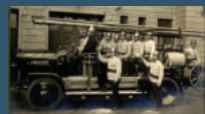
Nákup automobilové stříkačky hasičským sborem v Michálkovicích, 1922

Nabídkový katalog hasičských potřeb firmy D. D. Magirus, 1883

Ukázka práce hasičů na novém automobilovém žebří, 1935

Nová autostříkačka hasičského sboru v Přívoze, 1935

Zbrojnice hasičského sboru v Přívoze, 1935

Slavnostní předání automobilového žebří před Novou radnicí, 1935

OSTRAVA!!!

SPOLEČENSKÁ ÚLOHA HASIČSKÝCH SBORŮ

Sbory dobrovolných hasičů na Ostravsku rozvíjely již od 70. let 19. století kromě svého hlavního poslání, kterým byla likvidace požárů a pomoc při povodních, celou řadu společenských a kulturních aktivit, jakými byly divadelní představení, koncerty, plesy, slavnosti, taneční zábavy, přednášky, filmové projekce či výlety. Výtěžky z těchto akcí byly vítanými příspěvky do sborových pokladnic.

Kulturní program nemohl chybět na populárních hasičských oslavách. Např. slavnosti pořádané k 10. výročí založení německého moravskoostravského sboru v červnu 1882, na které se sjelo kolem 500 hasičů ze 70 hasičských sborů z celé Moravy, byly podle Opavského týdeníku největší, jaké do té doby Moravská Ostrava viděla. Lidové veselice a taneční zábavy byly rovněž pravidelnou součástí veřejných hasičských cvičení a slavností svolených nových stříkaček. Svinovský sbor byl dokonce prvním spolkem, který pořádal v obci plesy.

České hasičské sbory se aktivně zapojily do podpory českého národního hnutí a až do zániku monarchie byly významnou oporou proti sílící germanizaci.

Po roce 1918 se výrazně rozšířila činnost divadelníků z řad dobrovolných hasičů. Např. v roce 1936 působilo v Lašské hasičské župě Křenkově, jejímiž členy byli sbory v moravských obcích na Ostravsku, 26 souborů a župní dramatický odbor, které ze vstupného ze 75 představení utržily 15 000 korun. K vyhlášeným patřili ochotníci hasičských sborů v Proskovicích, Zábřehu, Třebovicích, Kunčicích nad Ostravicí a Radvaňicích. Při různých příležitostech vystupovaly také hasičské dechové hudby. Zábavní výbory organizovaly letní slavnosti, „humoristické“ večírky a výlety.

V osvětové činnosti, jejíž hlavní náplní byly přednášky, se kromě prevence požárů a první pomoci (samaritánství) zaměřili vzdělavatelé na státní výročí, historii hasičských sborů a významné osobnosti jako T. G. Masaryk a F. Palacký. Jednotlivé akce probíhaly v hostincích, sokolovnách a také v hasičských domech, z nichž nejvýznamnější se nacházel v Moravské Ostravě. V období nacistické okupace byly aktivity, které přímo nesouvisely s požární problematikou, omezeny či přímo zakázány jako např. vzdělávací činnost.

V roce 1945 byly plnohodnotné kulturní a společenské aktivity sborů obnoveny. Razantní zásah do chodu dobrovolného hasičstva přinesl únor 1948. Největší důraz byl poté kladen na protipožární prevenci, jejíž součástí byly školení, přednášky a také výstavy. Např. expozici Zabraňte požárům zhlédlo v roce 1953 přes 103 000 osob. Požárníci, jak byli v 50. letech hasiči přejmenováni, se však v rámci možnosti aktivně zapojovali do společenského života. Pořádali oslavy výročí hasičských sborů a zřizovali ve sborech zájmové soubory. Mezi nejznámější patřil ochotnický kroužek hasičů v Heřmanicích nebo taneční soubor v Porubě. Vyhlášené jsou až do dnešních dnů hasičské bály.

MJ

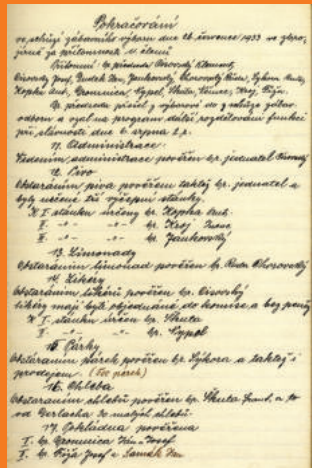

Dobrovolný hasičský sbor spojených obcí Staré a Nové Bělé pořádá v neděli 22. července výlet do „Paseky“ poblíž osady Bzeně. Na místě výletu bude o polodni p. t. občerstvení co nejlepše (znamenitá hudba, výborný lékař a pod.) postaráno. Počítá se s výnosy případné spolkové pokladně na zakoupení hasičského nářadí, zvon se všichni přátelé spolku jakos i milovníci všeobecné zábavy, by se co nejvíce výletu účastnili. Helelem všech lidí: Váhu v neděli do „Paseky“. Na sraz!

Opavský týdeník, 21. 7. 1894

Pozvánka na slavnost u příležitosti 20 let založení německého hasičského sboru v Moravské Ostravě, 1892

Organizace letní slavnosti Sbořem dobrovolných hasičů ve Slezské Ostravě

Ochotnické představení Sboru dobrovolných hasičů v Proskovicích, nedatováno

Ochotníci hasičského sboru v Přívoze v divadelní hře Tulácký krev, 1934

Ochotníci hasičského sboru v Přívoze v divadelní hře Pupinkovo pokušení, 1934

OSTRAVA!!!